

Litteratur i Nationalparken **Forløb om mange slags fortællinger (genrelære)**

Fag: Dansk.

Klassetrin: 6.-9. klasse

Årstid: Hele året.

Kort om forløbet:

Der arbejdes i forløbet med 4 forskellige genrer, med udgangspunkt i tekster fra stedet (Vorupør). Gennem forløbet får eleverne indblik i de forskellige genrers virkemidler, knyttet til stedet og levevilkårene her i tiden omkring og efter 2. Verdenskrig.

Der arbejdes med de 4 genrer

- Prosa/Roman
- Lejlighedssang
- Essay
- Sagprosa

Eleverne skal siden selv arbejde med at fremstille tekster som lejlighedssang, sagprosa og essay.

Det er muligt at splitte klassen op, så der er 4 grupper der arbejder med hver deres aktivitet. Dette kræver dog en grundig opsamling.

Formål:

At skærpe elevernes bevidsthed om litterære genrer og give dem indsigt i de specielle levevilkår, der har været i et fiskermiljø ved havet.

Sted:

Vorupør, hvortil der er busforbindelse fra Thisted. Det er nemmest at mødes ved museet/turistkontoret eller ved landingspladsen.

Forberedelse:

Eleverne har hjemme arbejdet med genrelære og læst de 4 tekster.

Læreren må sørge for, at de omtalte tekster er lamineret og til elevernes rådighed (vedlagt).

Hvad skal du bruge:

Laminerede tekster

Eventuelt udklædning til dramatisering af tekst 1.

Papir og blyant

Museet for Thy og Vester Hanherred

Hvor lang tid tager undervisningen:

2-4 timer / aktivitet.

Sådan gør du:

A: Skønlitteratur – ”Strandvagten”

Hjemme:

Læs uddraget af romanen ”Strandvagten” af J.K. Andersen.

Undersøg hans litterære virkemidler ved at se på tillægsordene i de første linier.

Hvordan skaber han stemningen?

Ude:

Inddel børnene i grupper af 4.

De skal nu søge oplysninger om forfatteren J. K. Andersen på museet. Brug oplysningerne til en lille introduktion, som læses op, før en dramatisering af indledningen til romanen. Indøv dramaet. Vis det for de andre.

Hjemme:

Hjemme kan eleverne skrive indledningen til en ny roman, der foregår i nutiden. Gør som i Strandvagten og start med en lille beskrivelse af byen og naturen. Beskriv derefter en episode i en moderne familie, hvor fiskeriet ikke længere har nogen betydning.

B: Lejlighedssangen ”Ve Æ Vesterhaw”

Hjemme:

Eleverne læser sangen op for hinanden to og to, og der laves en liste over de ord, som I ikke forstår. Prøv at udtale ordene, og find eksempler på enderim i sangen. Find i fællesskab på klassen sammen med læreren ud af, hvad sangen handler om.

Hvad signalerer forfatteren ved at stave på den måde?

Lejlighedssange er et særligt dansk fænomen, hvor man skriver sange til konfirmationer, bryllupper og andet. I skal undervejs på jeres besøg i Vorupør selv skrive en sang, der handler om jeres besøg herude.

Bliv enige om en melodi alle kender og der kan synges, f.eks. ”Mariehønen evigglad”, ”Oles nye automobil” eller lignende.

Ude:

Inddel børnene i grupper af 3 om morgenen i Vorupør, hver gruppe skal nu skrive et vers om oplevelser I har haft i løbet af dagen, og skal benytte sig af enderim.

Sangen kan handle om klassen og jeres fælles oplevelser. Start med at skrive en masse stikord ned. Husk rimene!

Museet for Thy og Vester Hanherred

Om aftenen skrives sangen sammen til én lang, der synges i fællesskab.

C: Essays : "Turist i Thy"

Hjemme:

Eleverne læser Dan Turells essay om Thy. Find sammen to og to nogle fakta i teksten, og hvad der er Dan Turells oplevelser og fortolkning. (bilag 1). Herefter klasses Diskussion af de to spørgsmål. I essayet som litterær form blandes den personlige vinkel med fakta.

Ude:

Eleverne skal sammen to og to samle noter under besøget, de kan bruge til at skrive et essay. Der skal mindst være to personlige oplevelser eller vinkler, og to fakta (feks tidspunkter, indbyggertal, etc). Besøg i den forbindelse et eller flere steder, f.eks. kirken og redningsstationen, og brug oplevelsen som indhold i essayet.

Fakta kan f.eks. opsamles på museet.

Hjemme:

Skriv derefter et lille essay om jeres besøg i Vorupør. To skrivegrupper læser hinandens essays, og vælger det bedste.

Hefter går 2x2 grupper sammen. I hele klassen er der nu 3 gode essays, som hele klassen kan læse.

Hvorfor er netop disse essays særligt gode?

Hvordan udnyttes essay-genren?

D: Sagprosa: "Politikens bog om Nordjylland"

Hjemme:

Eleverne læser sagprosaen om vækkelsen i Vorupøre.

Inddel børnene i mindre grupper, der ud fra teksten hver forbereder et mundtligt oplæg om:

- Vækkelsen – hvad er det?
- Vorupør redningsstation
- Missionshuset og det elektriske lys

Ude:

Klassen besøger de nævnte steder, og eleverne holder deres oplæg her

Besøg kirkegården og se gravstenen med de 8 fiskere på Vorupør Gl. Kirkegård (ved Kapelvej).

Besøg redningsstationen.

Find missionshuset.

Besøg museet og gør notater til en faglig artikel. Lav evt. en tegning til artiklen.

Museet for Thy og Vester Hanherred

Hjemme:

Skriv en kort, faglig avisartikel om museet. Sagprosa handler om faktiske ting som ER, og beskriver kendsgerninger.

Sammenlign med Essayet – hvordan er disse to forskellige?

Baggrund:

I 1898-99 indbragte fiskeriet i Vorupør lige så meget som på resten af kysten fra Lildstrand til Nymindegab. Dengang boede de fleste i Sønder Vorupør. Efterhånden blev tyngdepunktet imidlertid flyttet til Nørre Vorupør, der i dag forbindes med navnet Vorupør. Afgørende var den næsten 380 m lange læmole, der blev færdigbygget i 1910. I sin storhedstid var Vorupør det førende fiskerleje mellem Skagen og Esbjerg og havde 27 store, velholdte kystbåde. I dag er der næsten ingen tilbage, som udelukkende lever af fiskeri.

Et dynamisk sted som Vorupør har selvfølgelig tiltrukket kunstnere af mange typer. Således blev nogle af scenerne i den kendte Fy & Bi-film Vester Vov-Vov (1927) optaget i Vorupør.

Fælles mål2, dansk (uddrag):**Efter 6. Klassestrin:**

- karakterisere og kunne anvende forskellige genrer inden for fiktion og ikke-fiktion
- forklare samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation
- fortolke, perspektivere og forholde sig til tekster og andre udtryksformer ud fra både oplevelse og analyse

Efter 9. klassestrin

- vise indsigt i - og kunne anvende et bredt udsnit af genrer
- anvende viden om litteraturens foranderlighed gennem tiderne og om, at litteratur afspejler den tid, den er blevet til i

Forslag til videre arbejde:

Dan Turèlls forfatterskab.

Forfattere fra Thy. Se f.eks. kapitlet "Fra bogkassen" s. 289 i bogen "Thy – landet mod nordvest" (2006).

Evt. kontaktinformation: Vorupør Museum, tlf. 97938850.

Forfatter: Svend Sørensen.

Keywords:

Vorupør, Dan Turèll, J. K. Andersen, turist, Strandvagten, litteratur, fortællinger, lejlighedssange, roman, essay, sagprosa, poesi, drama.

Museet for Thy og Vester Hanherred

Tekster

PROSA / ROMAN

Indledning til romanen "Strandvagten", som Jens Kr. Andersen udsendte på eget forlag i Vorupør. 1. oplag 1947, 2. oplag 1949.

Strandvagten

af J. K. Andersen

Solen var ved at dukke sig bag klitterne ude i sydvest; de sidste kolde lys farvede klittoppene og det flade, brogede land bagved; men i kløfterne og dalene var dagskæret ikke mere.

Det smukke fiskerleje lå tyst og stille; men snart indhyllet i efterårsaftenens tidlige mørke.

Der var travlhed i det lille fiskerleje ved Grønbakstrand, som byen hed. Det var lige op mod jul. Vinden havde næsten lagt sig efter nogle dages storm, men en sky, der trak op af nordøst, tydede på, at det ville fryse hen på natten. Det var koldt, og den næsten stille vind svirrede lidt i marehalmens totter.

Niels Sten havde sammen med bådelaget været nede på stranden for at slæbe deres båd godt op fra havet, i fald det skulle storme op i juledagene, for nu ville han holde jul, rigtig jul, i sit gamle hjem, som lå godt i læ af den store klit, Grønbak. Der ville han rigtig hygge sig sammen med sin gode kone, Maren, og sine to drenge.

En aften i juledagene sad han og fortalte sin lille dreng, der var syv år, om fiskeriet og om, hvorledes deres kunne gyngede ude på havet, når det stormede.

"Kan et stort skib også gyngede?" spurgte den lille dreng, der hed Peter, "sådan et stort skib med alle disse store, hvide sejl på, som vi så det den dag, far, da vi stod oppe på Grønbak?"

"Ja, det kan du tro; den kan gyngede meget værre end din fars båd!"

"Far! tror du ikke, jeg kan komme med sådan et stort skib, når jeg bliver stor?"

"Jo, det kan du nok!"

"Hvordan skal jeg så komme ud på sådan et skib? Tror du, far, at den vil sejle i land for at tage mig med?"

"Nej, det tror jeg rigtignok ikke! Du skal rejse til en havn, hvor skibene sejler til."

Peter stirrede på sin far; han forstod ikke rigtig det med havnen. Niels Sten lyttede og så om mod vinduet; han syntes, vinden tog på, og han hørte noget som sand, der slog mod vindueglasset.

Han vendte sig igen om mod Peter, som stod og så på ham med et spørgende blik.

Så siger Niels: "Nej, min lille Peter, du skal ikke med sådan et skib, du skal med far ud at pilke torsk her på stenrampen, hvor du ser de små både ligge om sommeren; det er meget bedre, for så kan du komme hjem til far og mor hver aften; vi kan jo slet ikke undvære dig en eneste nat.

Hvem skal snakke med os, når du er ude med et stort skib i et helt år?"

"Ja, far, jeg vil også være hjemme ved jer."

Museet for Thy og Vester Hanherred

POESI / LEJLIGHEDSSANG

Sangen er skrevet af Agnes Vester Sørensen til en fest i Klitmøller i sidste halvdel af 1940'erne. Dengang indgik ordet Klitmøller i teksten. Senere har sangen bredt sig og blev i 1996 trykt i Thylands Sangbog.

VE Æ VEJSTERHAW

Melodi: Jeg synge vil en lille vise

Jeg synge vil en lille vise,
kun et par simple jævne ord,
i den jeg vil af hjertet prise
de folk, som her i Thyland bor.
Den ene som den anden,
ja både høj og lav,
for alle er de thyboer
her ve æ Vejsterhaw.

Vi holder af, at på det jævne
skal alting gå og et for snår,
og ka' et venskab også revne,
så bli'r der sjældent store skår.
For wos er det en glæde
med sån no stelle daw,
de tøves hver en thybo
her ve æ Vejsterhaw.

Vi holler et a sture taler,
og lider ette sture ord,
når højt man flyver dybt en daler,
det gælder her på Thylands jord,
nej, sinne li' så sinne,
det hår slet ingen jav,
det sejer hver en thybo
her ve æ Vejsterhaw.

Men se engang på Thylands ager
og sig mig, om du osse tror,
der findes noget li' så fager
som her hos os på denne jord,
se kornets gyldne bølger

i blæst en sommerdaw,
det elsker hver en thybo
her ve æ Vejsterhaw.

Man sejer om wos vi er så sene,
og vi vil alting ta' med ro,
det er en dyd, det sku' æ mene,
si bare på en thylandsk ko,
den æder og den gumler,
men det gor et i trav,
den lister ve som thyboer
her ve æ Vejsterhaw.

Si kons po verden ud, min kære,
hva' ska' dog al det hastværk til,
så er det bedre her at være
og hygge sig som hver det vil,
for ham som kør' med stude,
han er dog lige braw,
det tøves hver en thybo
her ve æ Vejsterhaw.

Å Thy med dine kæmpehøje
med lyng og sand og skæve træ'r,
som må sig efter vinden bøje,
det er den plet, som vi fik kær,
for intet vil jeg bytte
af det, Vorherre gaw
til eje for vi thyboer
her ve æ Vejsterhaw.

Museet for Thy og Vester Hanherred

ESSAY

Uddrag af essay fra bogen "Thy", udgivet 1979 af Sparekassen Thy:

Turist i Thy af Dan Turèll

Uanset hvad man har læst eller hørt: Når man kommer ud på eftermiddagen en sommerdag, direkte med fly fra sit kære København, ser Vorupør fuldstændig uspoleret ud, uinficeret af turisme. De flade huse ligger langs vejen som i en drøm af et H.C. Andersensk eventyr hele byen igennem, og pludselig går man gennem havnen og ser et syn som man i sin skoletid mangfoldige gange har sunget om i kor men aldrig set så klart - som netop Andersen sagde:

Vildt i vest med klittag sandet løfter sig i bjerges sted -

og nede ved stranden sidder fiskerne, som i denne sommers ofte oprørte vande ikke kan tage ud, og diskuterer sindigt situationen i dyb ro over en pipe røgtobak. Vorupør kl. 15.00 er lige til Danmarkshistoriens Frilandsmuseum.

Men ud på aftenen er billedet anderledes. Hotellerne Nordsøen og Klitten er i gang, Feriebyen glimter af lys, og på Campingpladsen vælter Vesterhavsblæsten det ene telt efter det andet, sejldugene springer op, blaffer og falder til jorden og må rejses på ny.

Og lige ud til klitterne ligger der diskotek til kl. 2.00 nat, og Vindstyrke 16 på Vesterhavet kæmper mod både disco og Lundeborg-valsens i stroboskoplys på baggrund af fiskenet med en hurtignakkende discjockey. »I Got Two Strong Arms I Can Help« synger Billy Swan (den Billige Svans) lige ud for de salt-gennem-sprøjtede gamle redningsstationer, hvor to stærke arme så tit har hjulpet i havsnød.

For Vorupør er Havets By. Intet Vesterhav, ingen Vorupør. Man er fisker. Man tager ud ved 4.00 tiden, man får en dram og en snak efter dagens arbejde ved 16-17.00 tiden. Man føder børn, man fanger fisk, man går i kirke. Og sådan har det været i hundreder af år. Det er den gamle kultur. Det er den der er naturlig for de små 1000 faste indbyggere.

Den nye kultur er turismen. Den er sommerhalvårets vrimlen af tyske og danske indvandrere. Den er diskotekerne, der om vinteren ellers kun har åbent i weekend'erne. Den er cafeteriet med sin piskende kyllinge- og pommes frites-travlhed fra formiddag til langt ud på aftenen. Halvdelen af året, mere eller mindre, er den kultur helt fremherskende - som på et Mini-Mallorca.

Og alligevel er ens første indtryk rigtigt, opdager man så igen senere: Vorupør overgiver sig ikke for turismen, ikke mere end man kan sige at Istedgade overgiver sig til en fuld svensker. Vorupør har sin identitet, sin stædige vestjyske identitet.

SAGPROSA

Historisk oversigt på side 227 i "Politikens bog om Nordjylland" (Svend Sørensen).

Vorupør

Den missionske vækkelse har haft et stærkt tag i Vorupør. Den 26. marts 1885 blev i den forbindelse noget af et vendepunkt. Otte fiskere mistede denne dag livet i brændingen. Redningsbåden var gået ud og havde bjærget ti fiskere, men båden kæntrede, og alle blev kastet i havet. Kun to af fiskerne blev reddet foruden de 12 redningsfolk, der alle bar redningsbælte.

Vækkelsen fik et særdeles praktisk udtryk, da man i 1887 stiftede *Vorupør Fiskercompagni* med lærer *Jens Munk-Poulsen* som drivkraft. Det startede som en menighed, et åndeligt fællesskab uden love og bestyrelse. Den kristne næstekærlighed skulle omsættes i dagligdagens virke. Det indebar, at udbyttet blev udbetalt i lige store portioner til medlemmerne, uanset hvor meget den enkelte båd havde landet af fisk. Denne form for solidaritet eksisterede dog kun i få år. Men det var fiskerne med de mindste fangster, der først sagde fra. De følte, at de modtog en slags almisse og ville ikke være bekendt at modtage penge, som de ikke havde tjent.

I løbet af få årtier blev Vorupør et foregangs fiskerleje uden sidestykke i dansk fiskeri. Forudsætningen var det religiøse sammenhold kombineret med en kompetent ledelse. Det skabte betydelige teknologiske fremskridt inden for bådebyggeri, og samtidigt blev de erhvervmæssige muligheder udnyttet, idet der med Thy-banens åbning i 1882 var skabt forbindelse til det store tyske marked.

Vorupør Redningsstation er først opført efter en brand i 1989. Foruden den store redningsbåd rummer stationen også et let, hurtigtgående fartøj. Den første roredningsbåd kom til Vorupør i 1851, og i 1920 fik man motorredningsbåd. I perioden 1851-1986 blev der reddet 621 menneskeliv fra strandinger ved Vorupør. 296 blev reddet i redningsbåd, mens 325 skibbrudne blev trukket ind i redningsstol.

Som følge af vækkelsen blev der i 1887 opført et missionshus i Sdr. Vorupør. Selv om kirken var blevet bygget så sent som i 1878, så blev den for lille og lå ucentralt. Kirken blev nedrevet, men kirkegården ligger der endnu. Her finder man graven efter de otte fiskere, der mistede livet i 1885. Materialerne fra den gamle kirke blev genanvendt i den nuværende kirke, der blev indviet i 1902. Selv om der blev anvendt frivillig arbejdskraft, var det en krævende opgave. Det lykkedes først, da den lokale folketingsmand Jens Munk Poulsen fik staten til at overføre knap 20.000 kr., som var til overs fra en renovering af Roskilde Domkirke. Arkitekt *Wiinholt* forsynede kirken med et spir, der også kunne tjene som sømærke.

I nærheden af kirken har missionshuset *Filadelfia* ligget siden i 1916. Huset blev i 1944 okkuperet af tyskerne, der afleverede det året efter i en elendig forfatning. Efter en frivillig indsamling blev missionshuset sat i stand, men 40 år senere var kraften sevet så meget ud af missionen, at der blev indledt forhandlinger med menighedsrådet om at overtage huset. Der gik flere år, før formaliteterne faldt på plads, men d. 6. juni 1999 kunne man hejse flagene i Vorupør. Byen havde fået en ny sognegård, og samtidig havde en nænsom renovering bevaret et fornemt monument over en vigtig epoke i dansk historie.

Samme år som missionshuset blev indviet (1916), kom det elektriske lys til Vorupør, og petroleumlamperne blev sat væk. Lyset var for stærkt for øjnene, mente mange imidlertid, og det var skyld i, at folk i større omfang begyndte at bruge briller!

Bilag 1:

Arbejdsark til Dan Turells Essay "Turist i Thy"

Et essay er en tekstform, hvor man blander fakta med personlige fortolkninger og oplevelser. I skal nu arbejde med at analysere teksten og forstå genren.

Efter besøget i Vorupøre skal I selv skrive et essay.

- Læs teksten.
- Gå sammen to og to.
- Find mindst to eksempler på fakta i teksten.
- Find herefter mindst to eksempler på steder, hvor Dan Turell skriver om sine personlige oplevelser.
- Siden gennemgås teksten i klassen.